

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZS-DOBOKAMEGYEI NÉPTANÍTÓK EGYLETE.

FŐMUNKATÁRSÁK:

KOZMA JÓZSEF ÉS SZABÓ ENDRE.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

VÁRADI KÁROLY.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a **szerkesztőhöz** (lakik a belső-középutczában 31. sz. a.); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklám-cziók pedig — Gázi József egyleti pénztárnok czimén — a **kiadó hivatalba** (kurta szappanuteza 15. sz. a.) küldendők.

Ki nevelje gyermekeinket?

II.

Cikkem első részében már jeleztem, hogy a nevelés nagy feladatát az ennek megoldására hivatott tényezők — a család, az iskola és a társadalom — csak úgy oldhatják meg sikerrel, ha egymást megértve s egymást segítve egy célra dolgoznak. A munka tehát közös; de azért jó lesz mindeniknek külön kijelölni belőle a maga rátáját. Így legalább senki sem vetheti a másikára a kötelesség terhét, vagy a mulasztás vádját!

Hogy a nevelés első munkája egyenesen és kizárólag a családot, vagyis a szülői házat illeti: ez a mily természetes, épen oly elvitázhatatlan; csak a nincs még eléggé tisztázva, hogy melyik családtag mennyivel vegyen részt e munkában.

Némelyek azt állítják: a mig kicsinyek a gyermekek neveljen kizárólag az anya; mások, a kik erre nem tartják képeseknek az anyákat, már az első perctől kezdve az atyák kezébe kívánják letenni a nevelés főkötelességét, s az azzal járó felelősség terhét. Mi e tekintetben is a munka-felosztás elvét valljuk, s úgy hisszük, hogy a család egyetlen tagját sem lehet teljes tétlenségre kárhoztatni a nevelésben. Valljuk pedig ezt nemcsak szülőket, de a család többi tagjait illetőleg is. Hiszen a gyakorlati életben láthatjuk, hogy a családban mindenki nevel, vagy legalább mindenki befoly bizonyos pontig a nevelésre. A szülőken kívül nevelnek e szerint legtöbb helyt a testvérek, a nagy szülők s a többi rokonok is; sőt — bizonyos pontig — befolyanak a házi nevelésre még a cselédek is. S ez nem is lenne baj, ha a nevelés vezetésének szálai kellőleg ösz-

szeponositva lennének, s ha a részvétel munkájában a nevelés tan helyes és megdönthetetlen vezérelveit minden egyes résztvevő kellőleg respektálná,

De ki egyesítse e szálakat, s ki szerezzon és szeresztessen tiszteletet és érvényt a most hangsúlyozott elveknek, ha az atya nem ér rá, s az anya nem ért hozzá?

Bizony ugy nehéz dolog embert kapni e fontos tisztre, ha már az örszemek sem állanak a maguk helyén!

De vizsgáljuk csak kissé mélyebben az imént hallott mentségeket, s nézzük meg; valjon megállhatnak-e azok. Nehéz időket élünk, az igaz; s hogy ily időben a kenyér-szerzés gondja nagyon is igénybe veszi az atyákat, az is igaz. De nem is kívánja senki tőlük, hogy a nap mindenik óráját otthon töltsék. Egy pár jól látó szemmel egy gondos atya sokat megfigyelhet az alatt a pár óra alatt is, a mit napközben otthon tölthet. Megfigyel, s gondolkodik és töpreng rajta, s este, a mikor már a gyermekek elcsendesedtek, közli nejével tapasztalatait, véleményét. A nő meghallgatja a jó tanácsot, — hisz gyermekei érdekéről van szó — sőt még maga is ad férjének felvilágosításokat. Jól is teszi, mert néha a férj ezek nélkül igen is szigorú lehetne a maga itéletében, már pedig nem szigorra, hanem határozottságra és következetességre van szükség a nevelésben. Épen e következetességért más nap is utánna néz a bölcs atya, hogy valjon mi érvényesült a tegnapi kölcsönösen megállapított elvekből. Utána néz, de nem azért, mintha bizalmatlan lenne neje iránt, hanem mert maga is meg akar győződni róla, hogy valjon elvei az alkalmazásban is helyesek-e.

Igy állítják meg, s így viszik keresztül napról-napra, s hétről-hétre azokat az elveket, a melyeket a háznál mindenkinek tisztelnie kell, s a melyek előtt még a cselédeknek is meg kell hajolniók.

De nem így van ez ott, a hol az atya nem ér rá arra, hogy utána nézzen gyermekei neveltetésének. Ott a magára hagyatott anya is nemsokára beleúrn a „nagy és kínos munká“-ba, s rábizza azt drága pénzen fogadott helyettesekre. Nem is csóda, hiszen a szegény aszszony a maga idején eleget panaszt a gyermekek rosszúságáról, de e panaszokat még figyelmére se méltatta férje. Ki tudja, milyen fontos közügyeken, vagy minő szép jövedelmet ígérő geschäfteken járt neki akkor az esze?!... Ha ma egy jó és okos szóval, vagy legfőlebb egy erélyes föllépéssel véget vethetett volna egy sereg kellemetlenségnek: nem ért rá, futott a bureaubá, vagy az üzletbe, hogy holnap már olyan bosszúságra térjen haza, a melynek megtorlására a jó adagban szórt szitkok, s a nem kisebb mértékben osztogatott ütlegek is keveset használtak.

Már csak e két példából is láthatják t. olvasóink, hogy a házi nevelésben a legfőbb az, hogy teljes egyetértés legyen a szülők közt arra nézve, hogy mit, miért és hogyan tesznek. De láthatják azt is, hogy a mire nézve ez az egyetértés létrejött, azt közös akarattal, s teljes következetességgel keresztül is kell vinni. E tekintetben azonban nem elég, hogy a szülők csak a maguk eljárásában legyenek gondosak, óvatosak és következetesek. Arra is kell ügyelniök, hogy a mit ők építenek, azt le ne rontsák a többi családtagok, vagy le ne ronthassa a környezetük. Ezért kéuyszerítsenek mindenkit, a ki csak a házukban él, szép szerével, vagy erélylyel arra, hogy hódoljon annak a közrendnek, annak a közszellemnek, a melyet ők hosszas gondolkodás és tervszerű megállapodás után megalkottak, vagy megteremtteni akarnak.

Ez azonban korántsem azt teszi, hogy a szülők — úgyszólván — droton huzzák gyermekeiket. Sőt ellenkezőleg: a lehető legtöbb alkalmat kell engedni nekik a szabad mozgásra, a természetyszerű fejlődésre. A hol minden lépte ki van mérve a gyermekeknek, ott történik a legtöbb félrelépés; igen, mert nem mindig csak a mi akaratunk intézi a lépéseiket, hanem a véletlen is sokszor belejátszik a dologba. Valamit szabályozni

még nem anynyi, mint mindent megtiltani; sőt a legrombolóbb folyamat is úgy szabályozzák a legjobban, ha a legszabadabb, s a legtermészetszerűbb folyást adják meg és biztosítják neki. Ezért az egészséges házi rend soha sem lehet mesterkelt és feszes, a mint hogy a rend egyáltalában nem az, a mi a fész; sőt a fész épen satyrája a rendnek.

A rendről levén szó, lehetetlen, hogy ennek megvalósítása és fenntartása érdekében az újabb paedagogia egy vívmányát e helyen is ne ajánljam a t. szülők figyelmébe. A gyermekek foglalkoztatását értem. Régi igazság, hogy a munka, a foglalkozás, nemcsak a nagyok társaságának, hanem a gyermekeknek is a legjobb nevelője és oktatója, mint a hogy az unalom és tétlenség mind ezekre, mind azokra csak a romlás és vétkek szülőanyja. Már a kis gyermek is annál kevesebbet sir, minél többet foglalkoznak vele; sőt később — a nagyobb korban is — legkönnyebben azzal lehet elhallgattatni egy-egy siró gyermeket, ha figyelmét a sirás okától más tárgyra vonjuk, s így új foglalkozást adunk érkeiknek, szellemének. E tapasztalati igazságot meg kell ragadnunk és fel kell kell használnunk a nevelésben. Értsük meg már egyszer, a mit az újabb paedagogok anynyit hangsúlyoznak; értsük meg, hogy a gyermekek azért zsörtölődnek, rendetlenkednek és rombólhatnak anynyit, mert igen gyakran unatkoznak és foglalkozásukban nagyon is szűk tere vannak szoritva. Ellenben a hol megvan nekik a foglalkozásuk, ott könnyű fenntartani a ház csendjét, rendjét és békéjét.

Ne higgyék azonban a szülők, hogy e foglalkozásokért mindig gyermekeik mellett kell ülniök. Az igaz, hogy a míg kicsiny a gyermek, sokat kell foglalkoznia vele különösen az anyának; de a mint az nő, a szerint mindig több és több önállóságot kell engedni neki. S ezt anynyival inkább szükségesnek tartom hangsúlyozni, mert jól tudom, hogy sok anyának megvan az a rossz szokása, hogy ha maga nem ülhet gyermeke mellett, mindig egy-egy cselédet tart mellette, még akkor is, a mikor az már elég nagy, s a mikor már magára is tudna olykor-olykor foglalkozni. E helyett elég egyszerűen szemmel tartani és figyelemmel kíséni még játszódozása és foglalkozása közben is a gyermeket, s legfőlebb arra ügyelni, hogy ne érhesse valami veszély. Ugy lesz gondos, óvatos és életrevaló ember belőle, ha rendre-rendre megszoktatják, hogy maga segítsen magán, s maga ügyeljen fel magára.

Ezek azok a kiválóbb szempontok és főbb vezérelvek, amelyek szem előtt kell tartanunk a házi nevelésben. Van és lehet ugyan ezeken kívül még több is, de azok ezekből többnyire mind beláthatók s illetőleg ezek alább többnyire mind bevonhatók; s én nemcsak a tér szűkéért említettem fel most ily keveset, hanem azért is, nehogy a sokkal csak zavart csináljak ott, a hol e kevésnek érvényrejuttatásához is anynyi gond, figyelem, óvatosság és tapintat kívánatik!

Váradi Károly.

A szemléltetés a mint van és a mint lennie kellene a népiskolában.

III.

Az iskolai tárgyak felfogatása után még mindig közvetlen szemléltetés mellett megismertetjük a gyermekekkel szülőföldjük és ennek vidéke társadalmi, természeti és földrajzi viszonyait. E célra részint az illető tárgyaknak gyűjteményével látjuk el kellő mértékben az iskolát, részint pedig és különösen a természeti tárgyak fejlődésének érzékeltethetése végett — magába a természetbe, a község határára és vidékére visszük ki növendékeinket. Erre való az iskolai kirándulások.

Az így eszközölt tárgyszemléletek azonban csak alapul, kiindulási pontul szolgálhatnak a tanításban. A növendéknek ugyanis, — bármily szerény körben fog is mozogni az életben. — ha a társadalomnak értelmes, önálló tagjává akar lenni, ismeretkörével túl kell terjeszkednie szülőföldjén és vidékén; s meg kell ismerkednie oly hazai és külföldi terményekkel, viszonyokkal is, a melyekre az iskola közvetlen szemléletet éppen nem nyújthat, hanem igen is gondoskodhatik arról, hogy azok alkalmas eszközök, jelesül képek által lehetőleg helyettesítve legyenek. Így áll elő a szemléltetés második foka a képszemléltetés.

Hogy azután a képekkel, mint ilyenekkel a kellő célt elérhessük, s hogy azok valóban tárgyismeretre vezessenek, önkénytelenül azon kérdés támad: vajjon kezdetjük-e mindjárt ismeretlen tárgyak képszemléltetésével, vagy azokra előbb átmenetet készítsünk oly tárgyak feltüntetésével, a melyeket már eredetiben megismertettünk?

Erre nézve első sorban útbá igazít bennünket maga a gyermeki lélek ösztönszerű nyilatkozása. Ha például 4—6 éves gyermek kezébe oly képes könyvet adunk, a mely előtte részint ismeretes, részint ismeretlen tárgyakat tartalmaz, azt fogjuk tapasztalni, hogy a míg az utóbbiakat gyorsan és minden érdeklődés nélkül átlapozza, addig az előbbieknél megállapodik, azoknál örömezt időzik, s velők mintegy társalog. S miért? Mert azokon ismeretes vonásokat vesz észre, melyek mind megannyi jellemző tulajdonságait képezik magokról a tárgyakról szerzett

képzeiteinek s ezen képzeteket egyszersmind tudatába visszaidézni segítik. Például a ló, kutya, macska s más előtte kedves házi átlatok képein képzelete segítségével magokat ezen állatokat látja megelevenedni. Csak mikor az ilyeneken már kiörvendette magát, sőt örömeiből, élvezetéből a környezetében élőknek is igyekezett valamit juttatni, az által, hogy egyet s mást elmondott nekik a maga kedvenc tárgyairól, csak ekkor jut eszébe az előtte ismeretlen képek tárgyai után kérdezősködni. A gyermeknek tehát a képek olvasó könyvül szolgálnak egyfelől meglevő képzeleti felújítására, másfelől pedig új képzetek szerzésére.

A felhozott példa mutatja, hogy a gyermeknek a képszemlélet fokán már nem csak szemlélni, hanem a megismerést azonnal képzelni is kell tudni, ha eredményre akar jutni. Ezen kettős, fokozott működését a gyermeki léleknek a nevelő kell hogy támogassa, könnyítse, ha értéktelen, holt szemléletekkel nem akarja terhelni. Támogatni fogja pedig az által, ha átmenetül előbb olyan képeket szemléltet a gyermekekkel, a melyeknek tárgyait már eredetiben felfogta és ezt mind addig folytatja, míg azok utóljára lehetőleg könnyen és helyesen tudják szerzett tárgyismereteiket e képeken újra felidézni.

A tárgyaknak és képeknek ezen folytonos egymásra vonatkoztatása, egymáshoz hasonlítása míg egyfelől képzeiteinek visszaidézésében gyakorolja a gyermeket, másfelől oda fejlesztii lelkét, hogy ha majd olyan képek szemlélésére vezetetik át, melyek előtte egészen ismeretlenek, az azoknak megfelelő tárgyakat mind jobban-jobban tudja magának elképzelni, s ha azok egyikét vagy másikat idővel a valóságban is alkalma nyílik megláthatnia p. o. egy állatsereglet állatait, a ritkább növényeket, a nevezetes embereket stb., ezeket már a képeikről szerzett ismeretei segítségével is azonnal felismeri.

Lényegesen könnyíteni fogjuk az önálló képszemléletek megszerzését az által, ha az eredetiben fel nem mutatható tárgyak képeit a lehetőleg vonatkoztatjuk, hasonlítjuk oly közvetlenül szemléltethető tárgyakhoz, melyek az illető képszemléletek tárgyaival bizonyos rokonságban állanak; p. o. a Zebra képszemlélete vonatkozatható a lóra stb.

Ez annyival fontosabb, mert ha a gyermek e képszemléletek felfogásában kellő gyakorlást nyert, e fogja aztán az ő szellemi erőit oda fejleszteni, hogy később a tárgyaknak képzeiteit, a nélkül, hogy magukat a tárgyakat vagy képeiket szemléltethetné, pusztán élénk előadás és leírás útján is (p. o. a történeti életrajzokban és a földrajzi leírásokban) fel tudják fogni. Szóval eljutunk az önálló képzetek fokára.

A mondottak nyomán a szemléltetés helyes tanmenetét a következőkben foglalhatjuk össze: 1.) A gyermek által ismert tárgyak eredeti szemléltetése. 2.) Feltüntetés ezeknek képekben is s a tárgy és képe összehasonlítása. 3.) A tárgyismeret

ismételtetése képről. 4.) Csoportosítás és osztályozásnál a rokon tárgyszemléletek képeinek együttes felmutatása összehasonlítás és átnézés szereztethetése végett, 5.) Ha már az érzékek alá hozható tárgyakból egész csoportok vagy legalább typicus példányok eredetiben és képben is tolytonos egymásra vonatkoztatással szemléltettek, átmenetel oly tárgyak szemléltetésére, melyek csak képekben mutathatók fel.

Kozma József.

A szülői értekezletek.

Ezelőtt néhány évvel egyik pályatársamat látogattam meg, a ki hazánk egyik kisebb városában mint tanító s egyszersmind mint egy iskolának a tulajdonosa éldegélt. Rég nem látott barátommal nagyon chajtottam volna néhány bizalmas szót váltani, ezért nem kellemesen lepett meg, hogy nagy társaságát találtam nála, a mely a tanteremben volt egybegyűlve. A társaság tagjait többnyire nők képezték s mindjárt az első pillanatban föltűnt előttem, hogy egyszerre a társaságnak csak az egyik tagja beszél. Eleintén azt hittem, hogy valamely jótékony nőegylet tartja gyűlését, de csakhamar be kelle látnom tévedésemet, mert sem elnököt, sem jegyzőket nem vettem észre. Végre azonban a gyűlekezet célja felőli kételyeimet tanító barátom oszlatta el, a ki jelenlétemet észrevéve hozzám sietett, s nem csekély álmélgódásomra fölvilágosított arról, hogy nem nőegyleti gyűlés, nem is valamely kávézó barátnői kör gyűlt nála egybe, hanem szülői értekezlet tartatik.

Szülői értekezlet! No ez új dolog volt előttem, azért barátom szives föl hívására nem csekély kíváncsisággal foglaltam helyet. Kíváncsiságomat fokozta barátomnak azon nyilatkozata, hogy ilyen értekezletet rendszeren minden hónapban tartanak. Szinte kérdezni akartam magamtól: ugyan miről értekezhetnek a t. szülők minden hónapban egyszer?

Alig töltöttem el azonban fél órát az értekezlet körében, s már is meg kellett győződnöm az ilyen összejövetelek hasznáról. Kezdetben általános kérdések fölött folyt az eszmecsere. A tanító azon kérdést vetette föl, hogy miként vehetnék számon a szülők az iskolából hazaérkező gyermekeiktől az iskolában szerzett ismereteket. Erre a jelen voltak egyike azt inditványozta, hogy ezen célból mindenik szülőnek ismernie kellene az iskola óratervét. Azonnal el is határozottatott, hogy az óraterv a szülők költségén nyomattassék ki, s küldessék meg az érdekeltek közül mindeniknek. Majd a kikérdezés módjáról kezdtek beszélgetni. Némelyek abban a nézetben voltak, hogy az apa, vagy az anya minden este mondassa föl gyermekével a kiszabott leckét. Ez ellen azonban a tanító emelt szót, s kifejtette, hogy a beemléztetve tanítás helytelen, s így nem alkalmaztatik, minélfogva a szülők nem jól cselekednének,

ha a kiszabott tananyagnak szó szerinti elmondását kívánják gyermekeiktől. Erre aztán az egyik uri ember azt inditványozta, hogy a szülők koronkint olyankor látogassák meg az iskolát, a mikor a tanítás folyamatban van, hogy láthassák a tanító tanítás módját s eltanulhassák, hogy miként kell a megmagyarázott tananyagot kikérdezni.

Majd az egyes gyermekek jellemére és szorgalmára vonatkozó különös kérdések merültek föl. Előbb a tanító kérdezősködött egyik, vagy másik tanítványának magaviseletéről, majd meg a szülők kérdezték ki a tanítót gyermekeik szorgalma felől. Itt aztán különös, kölesönösen meglepő nyilatkozatok történtek. Kitűnt, hogy némelyik gyermek, a ki az iskolában csendes, meghuzódó, otthon ugyancsak pajkos és lármás; a másikat dicsérték szülői, hogy otthon a házi dolgok elvégzésében szorgalmasan vesz részt, a mit a tanító nem kis meglepetéssel hallott, mert ez a gyermek az iskolában nem mutatott valami kitűnő szorgalmat. Egy szülő arról panaszkodott, hogy gyermeke dacos és engedetlen, a másik pedig azt a megjegyzést tette, hogy kis fia egy idő óta figyelmetlen és méléző. A tanító gyorsan jegyeztette zsebkönyvébe a szülők észrevételeit, aztán egyik-másik gyermek sajátos magaviseletének indokáról kérdezősködött. Majd eszmecsere tárgyává tettek a tanító és a szülők által fölemlített észrevételek, s megállapítottatott, hogy mikint kellene otthon a családi körben valamely rossz szokás kiirtására hatni. Feltűnt előttem, hogy a jelen voltak mindenike figyelemmel kísérté azon beszélgetéseket is, a melyek egyes gyermekek jellemére és hibáira vonatkoztak, s habár talán voltak közöttük olyanok is, a kiket a gyermekszeretet érzelme visszartartott gyermeik hibáinak fölemlítésétől, de bizonyosan ezek is sokat tanultak mások nyilatkozataiból, s merem hinni, hogy alkalmazták is otthon a megszerzett ismereteket.

Igy folyt le az a szülői értekezlet, melynek évekkel ezelőtt szerény tanuja valék. Az ott töltött időt nem tekintettem kárba vesztettnék, mert meggyőződtem arról, hogy ez a legbiztosabb módja a család és az iskola között létrehozandó egyetértés megállapításának.

Nem mondok új dolgot, midőn hangsúlyozom, hogy a tanítók és a szülők között a legbensőbb egyetértésnek kell fönnállani. Ezt — mint megállapított alapelvet — kell elfogadnunk, s csak a lehet a kérdés, hogy miként valósítsuk meg ezt azt elvet.

Némelyek a tanító és a szülők közti egyetértés létrehozása céljából kiváló köteleességévé teszik a tanítónak, hogy a szülőket gyakran látogassa meg, s ilyenkor közölje velök észrevételeit, hallgassa meg nézeteiket, s szerezen tudomást tanítványának a családi körben nyilvánított magaviseletéről. Ezen mód ellen semmi kifogásom, de nem tartom azt elégségesnek. Tegyük föl például, hogy egy-egy tanító 30—40 szülő gyermekét tanítja. Valjon miként lesz így képes ő mindenik családot gyakran meglátogatni? E kérdésre ma annál kevésbbé adhatunk kielégítő feleletet, mert a tanító teendői folyton-folyvást szaporodnak, s bi-

zony alig jut ideje szegénynek magán ügyeinek elintézésére is, de annál kevésbé jut ideje a szülők gyakori meglátogatására.

Mások meg a szülők és tanítók közt létrehozandó egyetértés módjaul azt ajánlják, hogy a szülők gyakran nézzenek be az iskolába akkor, a midőn a tanítás folyik. Hogy a szülők az iskola havonkénti meglátogása által ugy a tanítóval, valamint gyermekeikkel szemben tanusítsák az iskola iránti érdeklődésüket, ezt magam is szükségesnek tartom, de nem tudnám helyeselni, ha az ilyen látogatások gya k r a n történnének. Minden látogatás kisebb-nagyobb mérvben megzavarja a gyermekek figyelmét, sőt esetleg hátrányos lehet a fegyelem főtartására is. Azért ezt a módot sem tartom célravezetőnek, annál kevésbé, mert az ilyen látogatások alkalmával a szülők nem közölhetik nézeteiket a tanítóval, sem a tanító nem kérdezősködhetik a gyermekek magaviseletéről.

Szerintem tehát az iskola és a család közt létrehozandó egyetértés módját leginkább eltalálta Curtman, a ki „Reform der Volks schule“ című művében a következő nézetnek ad kifejezést: „Az iskolát felügyelő eddigi hatóságok helyébe legüdvösebb lenne beállítani a szülők tanácsát. (Elternrath). Ennek azonban nem a lenne a feladata, hogy gyans szemmel leselkedjék a tanító lépteire, hanem hogy őt támogassa, s az iskolában a fegyelem fenn tartását előmozdítsa.“

Csak hogy én még ennél is többet kívánok, vagyis óhajtom, hogy mindenik szülőnek alkalom nyujtassék nézetei közlésére. Ez okból a szülők köréből alakítandó felügyelő-bizottság szervezésén kívül szükségesnek tartom, hogy havonként, vagy legalább évnegyedenként, a jelen cikk keretében fölhozott példa szerint, a szülők közös értekezletre hívassanak egybe, akár a tanító, akár az iskolaszék elnöke által.

Ha ezen értekezletek helyesen vezetettek, azaz: ha nem szolgálndnak szemrehányások tételének színterül, szerintem a leghelyesebben és a legbiztosabban hathatnak a szülők és tanítók közötti egyetértés létrehozásására.

Addig is, míg e tárgyról alkalmilag részletesebben közölhetném nézeteimet, melegen ajánlom a szülői értekezletek megtartását ugy a t. szülők, valamint pályatársaim figyelmébe.

Szabó Endre.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

A „bányfő-hunyadi néptanító-kör“, mely a kolozsdobokamegyei néptanítók egyletének kezdettől fogva a legmunkásabb köre, ez évi első gyűlését M.-Valkón 1875. január 14-én tartotta meg. A beérkezett terjedelmes jelentés kétségtelen tanuságot tesz azon örvendetes tényről, hogy a b.-hunyadi néptanító-kör nem hanyatlik, sőt inkább fokról fokra nagyobb és becsesebb munkásságot fejt ki.

Közöljük a jelentésből, a melyet Bihari István körí jegyző volt szíves hozzánk beküldeni, a következő adatokat.

A gyűlésen 16 tanító volt jelen; ezeken kívül részt vett t. Kilyén Ferencz hirtokos ur és t. Mihálc Elek ref.

lelkész ur; mindketten a népoktatás ügyének ismert tevékenységű barátai.

Az egybegyűlt tanítók és tanügybarátok mindenekelőtt azon mintatanítást szemlélték meg, melyet Szentgyörgyi Lajos m.-valkói közs. tanító a földrajzi tananyag köréből tartott.

Ezután megnyitott a gyűlés s minthogy a kör tisztviselőinek működési ideje lejárt, mindenekelőtt a kör elnökének s jegyzőjének megválasztása intéztetett el. Elnökké egyhangulag Gagyi Sámuel, a b.-hunyadi felső népiskola igazgatója, jegyzővé pedig szavazat-többséggel Bihari István, m.-valkói közs. tanító, választott meg.

A megválasztott tisztviselők elfoglalván helyeiket, mindenekelőtt Szentgyörgyi L. mintatanítása vétetett bírálat alá. Sántha J. nem tartja helyesnek, hogy a népiskola alsó osztályában a hegy fogalma elemeztessék; a karban feleltetést sem helyesli. Szánthó. A tanítást helyesnek tartja csak azzal nincs megelégedve, hogy a tanító folytonosan a jobb tanulókat kérdegette, valamint azt sem helyesli, hogy a tanító némelyik tanítványát „magázza“. Szentgyörgyi L. zárbeszéde után a kör tagjai a mintatanítást egyhangulag sikerültnek ilélték.

Következett volna Bács György értekezése a macskanemhez tartozó állatokról, mely értekezés megtartására B. Gy. a közelebbi gyűlés alkalmával vállalkozott; most azonban oda nyilatkozott, hogy jobban megfontolván a dolgot, e tárgyat nem tartja a népiskolai oktatás körébe tartozónak, minélfogva nem is készített róla értekezést. Hosszabb vita után a kör a kittizött értekezés kidolgozásának szükségessége mellett nyilatkozik, de azon kijelentéssel, hogy az értekező a macskaféle emlősöknek csupán a hazában élő fajairól szóljon részletesen. Ez értelemben elkészítendő dolgozatát Bács Gy. a közelebbi gyűlésen olvasandja föl.

Ezután Sántha olvas föl egy bírálatot azon dolgozatról, a melyet Szentgyörgyi L. írt a „népiskolai énektanítás“-ról. Bíráló e művet több okokból czélszerűtlennek itéli. Főbb okai: hogy nem ragaszkodott az író az énektanítás fokaihoz, hogy utasításai nem eléggé gyakorlatiak; végül, hogy a kottaismertetés mellőzésével akarja az éneket tanítani. A tett észrevételek fölött hosszú vita fejlődött ki, a melynek végén a kör kijelenti, hogy az értekezés a célnak nem felelt meg; s egyszersmind elfogadja Sántha azon ajánlatát, melynélfogva a népiskolai énektanításról a közelebbi gyűlésen értekezést tartani szándékozik.

A tárgysorozat kimerítettén, az indítványok tárgyalására került a sor s elfogadtatott Csoma Péternek azon igen czélszerű indítványa, melynélfogva a kör néhány tagját a vidéken levő iskolák megszemlélésével s tapasztalatainak a közelebbi gyűlésen előterjesztésével bizza meg. E célból a kör három kisebb körre osztatott s az ezekben levő népiskolák megszemlélése végett három bizottság küldetett ki. Elfogadtatott még Szentgyörgyi L. indítványa is a vitázó körök tartása iránt. Végül a jövő gyűlés helyül, mely f. évi april 6-án leend megtartva, B.-Hunyad tüzetvén ki, a kör tagjai, derekas munkálkodás után, eloszlottak.

A Sepsi-Szentgyörgyön megalakult „Eötvös egyesület“ létrejöttéről már a m. számban örömmel emlékeztünk meg. Ezúttal közöljük az egyesület eddigi munkásságáról a következő értesítést:

Célja e körnek: a tanító szakismereteinek gyarapítása, az egyes tantárgyak módszertani megvitatása, a fegyelmi eljárás megállapítása s azon törekvés, hogy az iskola a szülői házzal mentől szorosabb viszonyba hozassék.

Ezen célnak elérése végett az egyesület kétféle gyűléseket tart; u. m.: „Eötvös egyesületi gyűlést“, melyen értekezések olvastatnak föl s bíráltnak meg, szóbeli viták tartatnak, költemények szavaltatnak stb. Ily gyűlést az egyesület a jelen tanév folytán ötször tartott. Érkeztek: Bartha B. a bátorságról; Nagy I. a felebaráti szeretetről; Király I. az értekekről s az értelem fejlődéséről; Kis Ödön a föld alakulásáról; végül Huszka Gizella a munkáról. Szavaltak: Huszka Gizella, Nagy Leona, Király István, Nagy István és Kis Ödön. A vita gyűlésen ezen kérdés lett megvitatva: „az emberi tehetségek velünk születnek-e?“

Tart továbbá az egyesület „tanító-kari gyűléseket.“ Ezeket eddig megvitatva lett a földrajz és a számtan tanításmódja, a fegyelem köréből a vesszővel büntetés s azon kérdés, hogy a gyermeket feladata el nem készítéséért, mely esetekben lehet megbüntetni?

Ezen egyesület létrehozásában s működésének eredményességétélben a főérdem Málik József felső népisk. igazgató urat illeti.

Közli: Bartha Béni, fiu isk. vezér-tanító.

*

*

*

A kolozs-dobokamegyei néptanító egyesületnek központi választmánya e lap első számának megjelenése óta tartott 1 rendes és 2 rendkívül gyűlést. Ezek fő-tárgyát azon közgyűlési határozat érvényre juttatása képezte, a mely szerint kötelességévé tétetett az egy. választmánynak, hogy egyesületünknek tantestületté való átalakulása tekintetében alapszabálytervezetet készítsen. Nagy köszönettel tartozik a választmány az ezen ügyben kiküldött bizottságnak, mely tárgyalási alapul egy minden tekintetben kész munkálata nyújtott be. A bizottság munkálata csekély mó-

dosítások után elfogadtatván, annak mielőbbi érvényre juttatása végett f. évi ápril 15-dikére egy rendkívül közgyűlés egybehívása határozatott, a melynek rendezésére Benedek J. egyesületi alelnök elnöklete alatt egy bizottság küldetett ki. Hogy pedig e közgyűlésen azon nem egyesületi tagok is a lehetőleg nagyszámmal legyenek képviselve, kik a megalakulandó tantestületnek kötelei tagjaivá leendnek: Szabó E. indítványára határozatott, hogy tankerületünk minden községi és állami iskolának tanítója hívassék meg e közgyűlésre, a kiknek — kellő tájékozhatás végett — az alapszabály tervezet előre is küldessék meg. A fentebbi fontos ügy kivételével tárgyalta és elintézte a választmány az egyesület folyó ügyeit; azonban ezeknek tüzetesebb tárgyalásába, tér szűke miatt, ez alkalommal nem bocsátkozom.

Rieger Imre, vál. jegyző.

Ugyancsak R. I. urtól vettük a következő tudósítást: Egyesületünk központi köre február 11-én tartá ez évi első és alakuló gyűlést, a melyen a helybeli tagok nagy részén kívül a körnek vidéki tagjai közül is jelen voltak néhányan. A gyűlés megnyitvatván, legelőbb a tisztviselők választattak meg. Elnök lett Esztégár Tivadar, jegyző Rieger Imre. A választás bevégeztével a kör Benedek Samu helyb. áll. kép. gyak. tan. mintatanítását szemlélte meg, melyre a tagok azonnal megtették észrevételeiket. E tanúságos és élvezetteljes mintatanítás, mely a 4 osztályu gyakorló iskolában előbb az írva-olvasásból az I. osztályal — mialatt a többi hallgatólag foglalkozott — később pedig együttesen mind a 4 osztályal a műnekből tartatott, a jelen voltak közmegelegedését érdemelte ki. Különösen a műnekekben oly meglepő sikert mutatott fel a t. tanító ur, minőt ezen — a népiskoláink legnagyobb részében még alig ismert — tantárgy kezelésében remélni is alig mertünk. Ezután a tárgysorozat szerint Szász Lajos helyb. tan. olvasta fel „A nevelés némely sarkelveiről“ címü, sok gondal készített értekezését, mely tüzetesebb megbirálás végett Benedek József helyb. tanítónak adatott ki.

Néhány kevésbbé lényeges ügy elintézése után, a gyűlés d. u. 1 órákkor eloszlott.

T Á R C S

Mimicry és más védelmi módok az állatoknál.

E cím idegen hangzásu része a modern angol természetbúvárlatnak egyik szép és gyakorlati vivmányát fejezi ki, mely a leiró állattan okszerű ttnításának emelésére van hivatva.

A vivmány inductiv természete és szokatlan volta szükségessé teszi, hogy előbb bizonyos tények fölött elmélkedjünk, mielőtt érdemleges tárgyalásába bocsátkoznánk.

Az ember mesterséges tenyésztés és kiválogatás által igen sok fehér színü házi állatot állított elő. Ki ne ismerne fehér macskákat, fehér kutyákat, fehér szarvas marhákat, fehér házi szárnyasokat stb? Ezeknek vad ősei egyaránt sötét színűek valának. Közülük sokan már ember emlékezet óta, mások csak néhány száz év óta állanak, mint szelidültek, az emberek védelme alatt s belőlük részint fehér, részint más színü fajták keletkeztek és fenn is tartották magukat állandóan.

Ily szinkiválás tapasztalható a létért küzdő vad állatok seregeiben is. A szabadban tenyésző vadaknak is van-

nak fehér utódaik. Találtak már fehér tigriseket, fehér szarvasokat, fehér elefantokat, fehér hollókat, fehér rigókat és másféle fehér állatokat. Ámde ritka a fehér holló, fehér rigó, fehér tigris stb.; ritka, mert fön nem tarthatja magát, azaz állandó válfajjá nem lehet, minthogy a szín a létért való küzdelemben igen fontos védelem az állatra nézve. E küzdelemben a kirívó fehér szín — a hideg földön innen — nem fődözi, nem védi az állatot; sőt elárulja és végpusztulását okozza. A fehér mókusok a karvalyoknak és a kányáknak esnek martalékaúl; a fehér vakond és a fehér mezei egér nem állja ki soká a baglyok üldözéseit. Azonban, e föltételek megváltoznak, ha valamely állatesapat a sarköv felé terjed el. Itt, az év legnagyobb részében, s különösen akkor, midön az önfenntartás legnehezebb, fehér színbe van öltöztetve a természet, tehát ekkor a sötét színű állatok a legföltünőbbek. A fehér válfajok itt előnybe vannak, a fehér szín fődözi őket ellenségeik elöl, s az ilyenek itt könnyebben szerezhetik meg táplálékukat, mint barna színű rokonaik, melyek éhen halnak, vagy egyébként pusztulnak el. Minthogy pedig a természet rendje szerint „hasonló hasonlót nemz“, ezért a fehér válfajok itt állandóságra vergődnek, ellenben az olykor-olykor előállott fekete színűek kipusztulnak, mivel nem képesek alkalmazkodni a körülményekhez. Ime, a jeges medve az egyetlen fehér medve és az ő birodalmát örökös hó és jég borítja. A sarkvidéki róka, a Hermelin, a havasi nyúl csak téle fehérednek meg, s e hajlandóságnak nyomai majdnem valamennyi mérsékelt övi, magasabb rangú állaton észlelhetők téle idején.

Nézzük meg most a puszták állatjait! Az oroszlan pusztai lakós és egyszerű homok színe anynyira megegyezik tartózkodási helye színezetével, hogy majdnem láthatatlan, midön a homokos vagy a kopár sziklák és kövek között zsákmánya után leselkedik. A Gazella zerge nagy falkákban él Afrika sivatagjain és Árábiában, s kiválóan homok- vagy kopár sziklaszínezetű. Hasonlót mondhatni a tevékröl, az egyiptomi és a Pampasmaeszkákröl, valamint az ausztraliai kangurukról (Górugrány). A vad ló is eredetileg homok- vagy iszapszínezetű volt. Tristram, angol buvár, helyesen jegyzi meg Ornithológiájában, hogy „a pusztában, hol sem fák, sem bokrok, sem halmok nem képeznek buvó helyeket, az állati színezettségnek a környezethez való hasonlósága szükséges életföltét. Innét van, hogy a pusztában tartózkodó tyúkok, pacsirták és zenérek, úgyszintén a kisebb emlősök, valamint minden pusztai kigyó és gyík egyszerű Isabella- vagy homokszínű.“

Érdekesebb, mert ritkább az oly színmódosítás, mely különös helyi körülmények befolyása alatt vált ki és jutott megállapodásra egyes állatoknál. A vérszomjas tigris bokrok, száraz sás és Bambusnád között rejtőzik el és e helyzetben gereznája harántsávai oly anynyira hasonlítanak az álló Bambusszálakhoz, hogy közeledő zsákmánya elöl jól elrejtik. A nagy macskák, az oroszlan és a tigris kivételével, valamennyien fákon tartózkodnak és ehez képest gereznájuk egyszerűen foltos vagy szemfoltos (Jaguar, parduc), mely színezettség a háttéri lombzat képével szé-

pen egybeolvad és elrejt a vérszomjas gyilkost közeledő áldozata elöl. A puma macska Amerikában egyformán barna színű, de szokása szerint vastag faágra lapúl, midön zsákmánya után leselkedik és e helyzetében bajosan különböztethetni meg őt magától az ágtól. A vad macska fenyesekben él és színe igen híven tükrözi vissza a fenyes színeképet. E védő színnek köszönheti ezen állat, hogy még Angolországban is fönntartja magát, hol köztudomás szerint, minden más nagyobb ragadozó állatot kiirtottak már.

Lássunk még egy pár példát a madarakból is. Az erdei szalonka tollazatán különböző barna, sárga és halványzürke színelegyet láthatunk, mely a lehullott lomb színezetével úgy talál, hogy biztosítva van ellenségei kémtekintete elöl, a midön a fák alatt a földön ül. A szalonka-félék színe általában megegyezik a mocsári növényzet színrajzaival. A vad galamb alig látható, midön kedvenc tartózkodási helyén, a vörös feyő ágai között ül; holott, ha világos színű lombzat között tartózkodnék, kék meg biborszínű tollazata csakhamar elárulná hollétét. A vörösbe-gyü zenér vörös mellfoltja által nem árulja el magát, sőt az nagy előnyére van, mert rendszeren barnavörös fonnyadozó lomb között tartózkodik, hol bő táplálékra akad, s ime vörös foltja a lomb őszies színével. barna tollazata pedig az ágak színével ügyesen talál és fődözi őt. A baglyoknak és a lappantyúknak tollazata a fakéreg és a zúzmók színrajzaival bir. Ezek nappal jól megvédik őket, éjjel pedig láthatatlanokká teszik.

Csak még egy pár rovarra hívom föl t. olvasóink figyelmét. A mezei cingolány (*Cicindela campestris*) füves partokon él és ehez képest füzöldszínű, míg a homokos tengerpartokon előforduló cingolány bronce-sárga. Honi ormányos bogaraink rendszeren szürke vagy barna színűek és fekete pettyekkel vagy egyéb színrajzokkal tarkítvák. És ki ne tudná, hogy ezen apró állatkák veszély idején öszszezsugorodnak és mint élettelen gömbök a földre hullanak. Itt, a földrögsék és esetleg a tarka színű kövecsek közt, egészen láthatlanok.

Különös figyelemre méltó a nappali és a szürkületi lepkék színezete. A nappaliak négy szárnya fölül igen ékes, alul pedig egyszerű színű. E szín megoszlást indokolja ezen állatok viselete, mely szerint nyugvaskor öszszezsapják szárnyaikat és függélyes helyzetben tartják, s így elrejtik kirívó színpompájukat, míg a külső fakó, rendszeren utánzott szín ügyesen megvédi őket. Ellenben a szürkületieknek hátsó szárnyai igen kirívó színűek, míg a mellsők egyformán sötétesek, gyakran utánzott színűek. És e lepkék nyugvaskor eltakarják hátsó szárnyaikat a mellsők által. Az éjjeliek közül igen sok moly és pohók (*Gastropacha*), melyek nappal a fáknak északi oldalain nyugsznak, éppen oly színezetűek, mint a fakérgen nőtt zúzmók; némelyek madárürülékhez hasonlítanak, mások pedig vakolatörmelékekhez; a tölgylevelű pohók (*Gastropacha quercifolia*) alakra és színre nézve hasonlít egy száraz tölgyfa levélhez. Sok hernyó barna színű és tüskés mint valami ág, mások oly különös színűek, hogy nem is látszanak élő lényeknek, a midön, szokásuk szerint, öszszezsu-

gorodva a földön hevernek. A kis pávaszem (saturnia minor) hernyója a hangacszerjén él és alapszine valamint piros foltjai megfelelnek a virágrügyek és a lomb színezetének.

Az alkalmazkodás ne továbbját mutatja a vándorlevél (Phyllium siccifolium) Keletindianában. Ennek nemesak szárnyai azonosak a legkisebb részletekig egy száraz levéllel, hanem még tora, potroha és lábai is levélszerűen laposak és ezen állatot nem is különböztetheti meg senki sem a lehullott falevelektől, ha azok között csendesen ül. Rokonainak, az őszeses Phasmidáknak vagy rémsáskáknak bütykös szürke teste a csalódásig hasonlít egy darab levél nélküli száraz ághoz. Az 1' hosszú, 1" vastag és ripacsos bőrü vándorló galysáska (Bacteria ferula) Keletindianában mozdulatlanul csing az erdők bokrain, és lábait megcsápjait a legszeszélyesebb rendetlenségben tartja, hogy annál nagyobb csalódást okozzon.

Hazánkban, a Volucellalegyek a méhek kaptáiraiban rakják le petéiket, hogy álcáik a méhek álcáin elősködve fejlődjenek ki. S ime ez állatkák tényleg anynyira hasonlítanak a méhekhez, hogy sem a méhek, sem a méhes gazdák egy könnyen föl nem ismerik őket. A méhalakusztikár (Sesia apiformis), mint pillangó, nyugodtan ül a jegenyefa verőfényes tövén, mintha csak tudná, hogy a fulánkös méh álarca alatt biztosítva van ellenségei előtt.

Ezek és sok ezer más hasonló tény arra mutatnak, hogy a természetben az állatok színe és tartózkodási helyök színrajzai között általános harmonia létezik. A sarkvidéki állatok fehérek, a pusztában lakók homokszínűek, a falomb és a fű között tartózkodók zöldek, az éjjelezők sötétes színűek. Ezek általános értékű szabályok, melyeknek kivételei részleges alkalmazkodásról tanuskodnak.

Vannak madarak, hullók és rovarok, melyek azon sziklának, kéregnek, lombnak, vagy virágnak a színével és színrajzaival bírnak, a melyen állandóan tartózkodnak; és e szini hasonlóság jól megvédi őket. Figyelembe veendő, hogy a rovarok testük puhasága, illetőleg annak a szilárd belső váza hiánya miatt változókéonyabb s ennek következtében a gerinceseknél magasabb fokú alkalmazkodásra képesek. Vannak rovarok, melyek nemcsak színezetükre, hanem alakjukra nézve is hasonlítanak bizonyos levelekhez, galyakhoz, vagy virágokhoz, és e hasonlóságot még magatartásuk által is növelik önvédelmi célból. Láthatni azonban számos állatot, a melyeket színük meg nem véd, s a melyek nem hasonlítanak növényi vagy ásványi részekhez, sőt ellenkezőleg, igen föltűnő színűek; de ezeknek aztán az alakjuk más rendbe, vagy más osztályba tartozó állatokéval azonos. Ezen, igen ritka állatok álarcot viselnek, és mintegy a Schwindlerék szerepét játszik, hogy erőteljeseknek tartassanak. Mire való e különös Travestia? Lehet-e csalás és hiu pipere a természet célzata? Nem! okfői sokkal komolyabbak. A természet minden irányu tevékenysége hasznosságra céloz. Valamely állat alaki azonossága egy más osztályú állattal csak arra való, a mire valamely állatnak a lombhoz, vagy a kéreghez hasonló színe. Ez esetben az ellenség az állatot a lombtól, vagy a kéregtől meg nem különbözteti, föl nem ismerheti s azért meg sem támadja. A jól föltöltött álarc is ily jogos önvédelemre szolgál. Az ilyen ritka alkalmazkodásnak a minta képei vagy erőteljes védő szervekkel bíró családok, vagy bűzös és bármilyen ok miatt emészthetetlen állategyének,

melyeknek ellenségei nincsenek, tehát hirhedett külsejük épp úgy megvédi azon egyéneket, melyek azt magukra öltötték, mint másokat a fönnevezett szini hasonlóság.

Parádi Kálmán.

(Folytatása következik).

Vegyések.

— A tanítók állami nyugdíjaztatása érdekében a múlt napokban a „Népnevelők pesti egyetel“nek egy küldöttsége tisztelgett Deák Ferencnél, hogy a „haza bölcse“ támogatását is kérje ki és nyerve meg e méltányos ügynek. A küldöttség — tekintettel a nagy hazafi beteges állapotára — írásban akarta előterjeszteni kérelmét, s azt a Deák környezői már rendeltetése helyére is juttatták; de csakhamar azzal az üzenettel tértek vissza a kiküldöttekhez, hogy „az öreg úr beszélni óhajt a tanító urakkal.“ Beszél is jó óra hosszat s kijelenté, hogy a küldöttség által szóbelileg is kifejezett kérelmet indokoltnak találja, s nincs kétsége az iránt, hogy az országgyűlés is teljesítendő a tanítók e méltányos kérelmét. A „Népnevelők Lapja“ után örömmel regisztráljuk s egy fogadjuk e hirt, mint a legjobb bátoritást arra nézve, hogy teljes reménységgel nézzünk ügyünk diadala elébe.

— Még egy tisztelgés! Ugyancsak a fővárosi tanítók — a budapesti tantestületnek derék elnöke, Bója Gergely tanfelügyelő úr vezetése alatt — a múlt hó 21-én részt vettek azou tisztelgők sorában is, a kik nemzetünk legkedvesebb s legnagyobb íróját — Jókai Mórt — üdvözölték az egész nemzet előtt drága élte 50-ik éve kezdetén. E tisztelgessel fővárosi pályatársaink az egész magyar haza őszes tanítóinak tiszteletét tolmácsolták azon férfiu iránt, a kiről méltán mondá Szigligeti a tiszteletére rendezett banketten, hogy „nemcsak e jelen kornak, hanem minden kornak egyik legkitűnőbb költője, írója.“

— A nyári szünidő tartását illetőleg az osztrák oktatásügyi miniszter elrendelte, hogy a jövő isk. évtől kezdve Ausztria minden tanintézetében Julius és Augustus havakban tartassék. Nálunk is rég sürgetik már e nagyon is életbe vágó és időszerű reforzot mind a tanügy férfiai, mind az illetékes szaklapok és tanügyi közegek, s kormányunk mégis késik a szükséges rendelet kiadásával. Nem is képzeljük, hogy mi képezhet e tekintetben akadályt, hiszen ez egyszerű kérdés megoldása nem egyéb mint az iskolai egészségügy szabályozásának egyik módozata; az ilyen ártatlan dolog pedig csak nem ütközhetik valami „magasabb állam érdek“-be?!

— Városunkban és vidékén e napokban nagyban folyt és foly a sorozás. Ezt mi itt csak azért említjük föl, mert többektől hallottunk már panaszokat arra nézve, hogy a képezdei növendékeket ugyancsak mohón kapkodják ki a musák köréből a Mars szolgálatába. Mi a hallott panaszokra megkérdeztük az illetéktől: hát az egy éves önkéntesség kedvezménye nincs-e kiterjesztve a képezdei növendékekre is; de erre bizony mindenünnen csak azt a feleletet kaptuk: nincs erről az illetékes hatóságunk semmi tudomása. Elég baj! — gondoltuk mi erre magunkban, s itt ki is mondjuk nyíltan, hozzá téve még azt: kár véka alá rejteni a világosságot, ha ugyan van; ha pedig nincs, legyen s lássuk meg annak fénye mellett, hogy azt sem követelheti valami magas államérdek, hogy az állam a maga drága pénzén neveltesse a tanítókat — katonáknak!

Felelős szerkesztő: PARÁDI KÁROLY.